

אזרחות

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה פרק אחד — (50x2) — 100 נקודות
סה"כ — 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

קטע (100 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 1-3.

בזמן האחרון גוברות הטענות על טשטוש ההפרדה בין רשויות השלטון בישראל. גם לדעתי מערכת האיזונים והבלמים של הדמוקרטיה הישראלית נשחקה מאוד, והיא זקוקה לתיקון יסודי. האחריות למצב זה מוטלת על כל המעורבים, בלי יוצא מן הכלל.

קודם כל הממשלה, שהתרגלה לעשות בכנסת כבתוך שלה. לצערי שרי הממשלה אינם מסתפקים בתפקידם – לקבוע את המסגרת החוקית והביצועית הדרושה למשרדיהם כדי שיוכלו להוציא לפועל את החוקים שחוקקה הכנסת. במושב האחרון של הכנסת נוכחנו לראות שחברי הממשלה מתייחסים בקלות דעת לעצם ההליך של קבלת חוק. נראה שההליך המורכב שכל הצעת חוק עוברת בכנסת נהפך לעול על משרדי הממשלה. הם היו מעדיפים לדלג על ההליך ועל כל שלביו, אף על פי שבעתיד ישפיעו שלבים אלה על דרך יישום החוק בפועל. יחס זה מבטא טשטוש של הגבול שבין סמכות הממשלה לזו של הכנסת.

לצערי, בעניין זה גם בית המשפט העליון ראוי לביקורת משום שניסה לתקן עוול בעוול. בפסיקה תקדימית החליטו שופטי בג"ץ לפסול חוק בגלל ליקויים שנפלו בהליך קבלתו. אף על פי שאני מסכים עם תוכן הפסיקה, לפי דעתי התערבותו של בג"ץ משקפת תפיסה מוטעית. אין זה תפקידו של בג"ץ להגדיר את טיבם של הליכי קבלת חוק, ולמעורבות שלו בעניין זה עלולות להיות תוצאות מזיקות בטווח הארוך.

אולם האחריות למצב מוטלת גם על הבית שאני עומד בראשו, כנסת ישראל. חברי הכנסת שלנו מצטיינים בהגשת הצעות חוק, אף על פי שלרובן המוחלט אין סיכוי להתקבל. אבל כשנדרשות בדיקה מעמיקה של פעולות הממשלה והבטחת פעולתה בהתאם לאינטרס הציבורי – הפעלתנות של חברי הכנסת כמעט נעלמת. זאת ועוד, חברי כנסת המציאו חידוש מיוחד: כאשר חוק מסוים לא מוצא חן בעיניהם, הם פשוט צועדים אל בית המשפט העליון ועותרים נגדו. האם הם חשבו אי פעם כיצד המהלך הזה משפיע על מעמדה של הכנסת ועל עצמאותה? נראה שלא.

למצב זה אין פתרון קסם. התיקון היסודי שנדרש ייעשה רק כאשר כל רשות תבחן את פעילותה שלה ותפעל בהתאם לתפקיד שיועד לה. לשם כך על שרי הממשלה לפעול באחריות ומתוך כבוד לציבור המצביעים ולשליחיו בכנסת; לשם כך על חברי הכנסת לזכור שבאחריותם לנהל כראוי את הליך קבלת החוקים, בהתאם לאחריות שהטיל עליהם הציבור שמכוחו הם פועלים; ולשם כך על שופטי בג"ץ למלא כראוי את התפקיד המיועד להם במערכת הדמוקרטית. כל זה לא יקרה מאליו. עלינו להכריז על משימה לאומית: חיזוק מעמד הכנסת ועיגון חוקתי של התפקידים המוטלים על הכנסת, על הממשלה ועל בית המשפט העליון.

(מעובד על פי 'אדלשטיין, חיזוק הכנסת – משימה לאומית'. ישראל היום, 19 בספטמבר 2017)

השאלות

ענה על שתיים מן השאלות 1-3 (לכל שאלה 50 נקודות; סה"כ – 100 נקודות).
שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות **על פי מה שלמדת** ולא על פי הקטע.
בחלק השני של השאלה ענה **על פי הקטע**.

1. הצג את תפקיד הממשלה **בחקיקת משנה**.

הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

2. הצג את תפקיד הכנסת **בפיקוח וביקורת**.

הסבר על פי הקטע את הטענה של כותב המאמר בעניין הפיקוח והביקורת של הכנסת.

3. הצג את **עקרון שלטון העם**.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

בהצלחה!